

L'afany i el desdeny

Es s'observa als sons palatals finals no són gens estranys al català sinó que, ben al contrari, constitueixen una de les seves característiques. Limitant-nos als sons palatals de la *l* (que representem, gràficament, per mitjà del dígraf *ll*) i de la *n* (representat pel dígraf *ny*), que són sons també usuals i propis del castellà (el primer amb la mateixa representació gràfica i el segon representat per *ñ*), observem que als mots del català que tenen aquests sons en posició final corresponen formes castellanes en què si aquest so consonàntic ocupa la mateixa posició no s'ha palatalitzat o bé, si s'ha palatalitzat, exigeix sempre una vocal de suport. Dit altrament, la *l* i la *n*, en castellà, només s'han palatalitzat en casos en què no han resultat finals. (Deixem ara de banda aquells en què la solució és una altra, com *espill* «espejo», *ull* «ojo», etc.) Els exemples següents poden il·lustrar aquest petit esquema comparatiu: a *pell*, *aquell* i *pinzell* corresponen «piel», «aquel» i «pinceb»; a *cavall*, *camell* i *senzill*, «caballo», «camello» i «sencillo»; a *afany*, *refrany* i *desdeny* corresponen «afán», «refrán» i «desdén», i a *estrany*, *any* i *lleny*, «extraño», «año», i «leño». En algun cas, el castellà deixa de palatalitzar aquesta *n* encara que no ocupi la posició final: *terreny*, «terreno».

El rebuig del castellà a la palatalització d'aquests sons finals es manifesta en la dificultat que solen experimentar per a la seva pronun-

ciació els castellanoparlants que han de dir noms catalans com *Coll*, *Moll*, *Almirall*, *Fortuny*, *Montseny*, etc., especialment els primers, que tan sovint hom els ha retret; potser algun cop injustament. (Deixem ara de banda la ignorància, en segons qui inexcusable, o l'afany de menyspreu que a cops representen pronúncies com «Fortuni» o «Montseni».) Però el que a nosaltres ens preocupa en realitat és que siguin els mateixos catalanoparlants els qui, prou sovint, deixin de palatalitzar la *n* final en mots com *afany*, *alemany*, *gavany*, *refrany*, *desdeny* i fins i tot *xampany*, que redueixen, per tant, a «afan», «aleman», «gavan», «refran», «desdén» i «xampan», amb què, certament, no són pas els més qualificats per a retreure les pronúncies «Co» i «Mo», per *Coll* i *Moll*, per part d'alguns castellanoparlants. Algú objectarà que formes com *alenany* o *refrany* són «dures», difícils de pronunciar. No pas per als catalanoparlants, avesats a dir sense esforç, espontàniament, *estrany*, *pany*, *estreny*, o *Montseny*.

Potser caldria convenir que qui diu «afan» en lloc de *afany* es limita, en realitat, a incorporar en un castellanisme més i no a eludir un so palatal final. Importa, però, que s'adoni de com són exactament aquestes coses i, sobretot, que no intenti justificar les seves defectuositats amb raons inacceptables.

Albert Jané